

**Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen
Familien, so wie der Städte und Burgen der Mark
Brandenburg**

[Urkunden-Sammlung für die Orts- und spezielle Landesgeschichte]

Riedel, Adolph Friedrich

Berlin, 1845

CDIII. Churfürst Johann entscheidet die Uneinigkeiten, welche zwischen dem Dechanten und Domherrn des Stifts Stendal stattfanden, am 19. October 1497.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54414](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54414)

CDI. Erich von Jhenplitz verpfändet dem Kammermeister und den Vicarien zu Stendal He-
bungen aus dem Dorfe Gryben, am 18. Juni 1490.

Ick Erick van Nytzenplitz wanhaftich to Gryben — Bekenne — dat ick mit willen vnd sulbord myner broder Guntzel vnd Marquert, Curd, olde frederick vnd hans miner vedderen, alle geheyt van Nytzenplitz — vorkopen to eynem rechten wedderkope — Den er-
hastigen heren Camermeister vnd gemeinen vicarien der kerken sancti nicolai to Stendal — duffe
fulue nagescreuen frye ierlike pechte vnd renthe, belegen jn dem dorpe to Gryben — — Dufent
vierhundert dar na jm Negentigesten Jare, am fridage na viti martiris.

CDII Pabst Innocenz bestell die Dechanten der Stiftskirchen zu Magdeburg, Güstrow und
Braunschweig zu Schutzherrn des Domstifts gegen alle Bedrückungen, am 13. Juli 1490.

Innocentius episcopus, seruus seruorum dei, Dilectis filiis Sancti Sebastiani Magdebur-
genfis et beate Cecilie Gufstrowienfis ac sancti Blasii Brunfwicenfis, Caminenfis et Hildese-
menfis diocesis ecclesiarum Decanis — . Sane pro parte dilectorum filiorum Prepositi, Decani, Scolastici,
Canonicorum et Capituli ecclesie sancti Nicolai Opidi Stendaliensis, Romane ecclesie immediate
subiecte, Halberstadenfis dyocesis, conquestione percepinus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi aliique
ecclesiarum prelati et clerici ac ecclesiastice persone tam religiosi quam seculares, necnon Duces, Mar-
chiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites et laici Communia Ciuitatum, vniuersitates, Opidorum, Ca-
strorum, villarum et aliorum locorum et alie singulares persone Ciuitatum et diocesum ac aliarum partium
diuersarum occuparunt et occupari fecerunt villas et alia loca, terras, domos, possessiones, iura, juris-
dictiones, necnon fructus, census, redditus et prouentus dicte ecclesie et nonnulla alia bona mobilia et
immobilia spiritualia et temporalia, ad Prepositum, Decanum, Scolasticum, Canonicos et Capitulum pre-
dicta spectantia et pertinentia et ea detinent indebite occupata seu ea detinentibus prestant auxilium
conuilium uel fauorem etc. — discretioni uestre per apostolica scripta mandamus, quatinus Conseruatores
et iudices prefatis Preposito, Decano, Scolastico, Canonicis et Capitulo vicariis et beneficiatis et officia
obtinentibus efficacis defensionis auxilio assistentes, non permittatis eos super hiis et quibuslibet aliis
bonis et iuribus ad Prepositum, Decanum, Scolasticum, Canonicos et Capitulum, vicarios beneficiatos
ac officia obtinentes spectantibus ab eisdem uel quibusuis aliis indebite molestari uel eis grauamina —
uel injurias irrogari etc. — Datum Rome apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis dominice
Millesimo quadringentesimo nonagesimo, Tertio Id. Iulii, Pontificatus nostri anno Sexto.

CDIII. Churfürst Johann entscheidet die Uneinigkeiten, welche zwischen dem Dechanten und
Domherren des Stifts Stendal stattfanden, am 19. October 1497.

Nos Johannes, dei gratia Marchio Brandenburgensis etc. Notum fieri cupimus, quod
nos ut pius patronus grauius et indigne ferentes litis et questionis materiam Inter honorabiles et dilec-
tos nostros Hinricum belitze decanum ex vna ac Canonicos siue Capitulum ecclesie sancti Nico-

lai nostre ciuitatis Stendal, Romane ecclesie Immediate subjecte, halberstadenſis dyoceſis, de et ſuper Iurisdictione decani ac Iuribus decanatus, Necnon Jure Inſtituendi et inducendi inſtitutos in poſſeſſionem corporalem beneficiorum in eccleſiis opidi Stendal predicti conſiſtencium, Adminiſtratione et commiſſione ſpiritualis cure et duorum adminiſtrationum, maior et minor obedientia nuncupatarum, obſeruantia quoque et aſſerta transgreſſione ſtatutorum diete eccleſie Rebusque aliis in actis cauſe latius expreſſis ex altera partibus, In ipſus eccleſie et perſonarum eiusdem detrimentum et diſpendium exortam, Primum coram venerabili viro domino Gregorio Schulten, prepoſito eccleſie ſanctorum Johannis baptiſte et Johannis euangeliste Caſtri noſtri Tangermunde diete dioceſis, Iudice et Commiſſario ab apoſtolica ſede delegato motam Et deinde per appellationem Canonicorum ſiue Capituli et alias ad Romanam curiam introductam, ac cupientes eos hincinde ad concordiam et pacis vnitatem reducere, Cauſam et cauſas hujusmodi amicabiliter tractandi et partes ipſas componendi, Reuerendiſſimo in cristo patri et domino, domino Theodorico epiſcopo Lubucenſi, Necnon venerabilibus viris dominis Eraſmo Bramburger, ſedis apoſtolice ſubdiacono, Simoni mathie Berlinenſi ac Martino ſmet Bernouenſi prepoſitis, Conſiliariis noſtris, commiſimus et delegauimus. Nos igitur Theodoricus Epiſcopus, Eraſmus ſedis apoſtolice ſubdiaconus, Simon et Martinus prepoſiti, onus et officium hujusmodi grato affectu in nos ſuſcipientes, partes predictas ad nos vocari fecimus et pro facienda concordia nos interpoſuimus et tractatus cum et inter eos habuimus vicibus iteratis, Statuta eccleſie ac Jura et allegationes hinc inde vidimus et audiuimus, Tandem die et hora infraſcriptis Conſtituti perſonaliter coram nobis dominus decanus prefatus ex vna, Necnon honorabiles viri domini Hermannus Roxe, Johannes Buchholt et Simon Kech, diete eccleſie Canonici, principales principaliter pro ſe ipſis et Et ipſe dominus Simon ut et tanquam Syndicus et procurator ac ſindicario et procuratorio nominibus ceterorum, Et preſertim honorabilium virorum dominorum Caſpari pull et henningi klotzen Canonicorum Capituli diete eccleſie prout de ſui ſindicatus et procurationis mandato quodam inſtrumento publico per diſcretum virum Johannem falcken clericum halberſtadenſis dioceſis publicum apoſtolica et Imperiali auctoritatibus notarium ſubſcripto et ſignato, legitime conſtat, ex altera partibus, de et ſuper premiſſis Et generaliter de omnibus et ſingulis aliis queſtionibus, litibus et controuerſiis inter eosdem quomodolibet exortis, pro ſe et ſuis ac illorum ſucceſſoribus concorditer in nos Epiſcopum, Eraſmum, Simonem et Martinum predictos, tamquam in Compromiſſarios, arbitros, arbitratores laudatores et diſſinutores ſeu amicabiles compoſitores et communes amicos hoc officium ſponte in nos ſuſcipientes, de alto et baſſo compromiſerunt. — . Cuius quidem compromiſſi vigore nos arbitri — arbitrium — promulgamus In hunc qui ſequitur modum. Nos Theodoricus dei gratia Epiſcopus Lubucenſis Eraſmus Bramburger Sedis apoſtolice ſubdiaconus Simon mathie Berlinenſis et Martinus Smet Bernouenſis prepoſiti Brandenburgenſis dioceſis arbitri et arbitratores inter partes infraſcriptas electi et aſſumpti laudamus et dicimus, pronuntiamus et ſententiamus: Primo quod decanus preſtet pro bono pacis Juramentum Canonicorum, prout in libro ſtatutorum continetur et pro tempore decani ad ipſum ſint obligati, ſeruata forma et ſolempnitate ſolita, id eſt tangendo ſacroſancta euangelia, prout et alii prelati faciunt. Item quod ſtatuta eccleſie ſecundum tenores eorum obſeruat, Item decanus de beneficiis, in quibus Capitulum vna cum eo vel ſenior cum decano ſimiliter et in his, quibus apoſtolica ſedes prouidebit, habet prouiſionem, ſe ſolus non intromittat, ſed vna cum Capitulo vel maiori parte de his diſponat atque ad ea in facie Capituli inſtituat, De aliis vero beneficiis prout ſibi videbitur et in loco quo velit prouideat atque inſtituat, vocato ad hoc Camerario capituli, cui actum mittendi in poſſeſſionem corporalem committat, ut ſolita recipiat emolumenta: quod ſi camerarius pro commiſſo facere noluerit vel reuſauerit, committat decanus cui ſibi viſum fuerit. Item decanus vna cum Capitulo eligat

et instituat personas ad regimen ecclesiarum, quibus electis decanus in facie Capituli curam animarum committat. De fructibus veró ecclesiarum fiat distributio, quemadmodum huc usque facta est, ita tamen quod in eligendo atque instituendo prefatas personas maior pars preualeat, sed decanus solus curam committat. Item excessus corrigibiles per Canonicos ecclesie patratos post denunciationem decani Capitulo infra duos menses vna cum Capitulo decanus corrigat et emendet, ita tamen quod illi stetur, quod maior pars capituli in eisdem correctionibus decreuerit. Sin autem infra duos menses post denunciationem dicta correctio sic facta non fuerit, ex tunc correctio ipsa ad decanum ipsum solum spectabit. Item decanus excessus et scandala sibi subditorum emendet et corrigat, vbi sibi Capitulum aut persone capitulares haud impedimento esse sed magis fauere et Juuare requisiti per decanum debeant. Item ordinationem et antiquam obseruantiam in prouisionibus beneficiorum pro ministris ecclesiarum decanus inuiolabiliter obseruet. Est enim rationi consonum, vt qui ecclesie seruiuerint, ecclesie emolumentis foueantur, ita tamen vt illi prouideatur, in quem maior pars capituli consenserit, quod tamen solum intelligatur de beneficiis ad decanum et ad capitulum coniunctim spectantibus et non de his, que ad decanum solum spectant. Item ex testamentis Relicta dominorum ottonis speck et Ellinges secundum tenorem testamentorum capitulo tradat, ita tamen quod canonici decano atque capitulo similiter de canonicorum testamentis faciant, quod etiam in futurum ita inuiolabiliter obseruetur tam per decanum quam per canonicos. Sed de vicariorum testamentis fiat ratio et calculus soli decano. Item decanus in festis et memoriis, in quibus ante litem duplicem portionem habuit, habeat et in illis in futuro hoc ipsum seruandum erit et in aliis in quibus decano duplex portio ex fundatione facta vel fienda deputatur vel deputabitur. Item cum capitulum pendente lite Jurisdictionem in viceplebanos, quatuor presbiteros foldatos appellatos et succentorem prout decanus conquestus usurpauerit, Volumus vt decano iurisdicchio in prefatas personas, quemadmodum in alias personas ecclesiarum opidi Stendaliensis, inconcussa feruetur dictante hoc ipsum statuto expresse ecclesie. In qua correctione sic se habeat decanus. Si est crimen publicum adulterii vel fornicationis per prolis subsecutionem, dat transgressor ecclesie collegiate quatuor talenta cere pro luminaribus, quatuor psalteria legat, Jeiunet quatuordecim dies videlicet septem sextas ferias in leguminibus absque esu piscium et septem quartas ferias in cibis quadragesimalibus et ante omnia personam scorti eiciat; quod si recusauerit licentietur. Similiter fiat si relabetur videlicet quod licentietur. In aliis autem excessibus minor penitentia orationum et ieiuniorum imponetur, Ita tamen quod penitentia pecuniaria non imponatur prefatis personis. Item Capitulum absente decano infra quatuordecim dies nullas confirmationes, alienationes seu reemptiones faciet vel immutet nec etiam inuestituras beneficiorum ad decanum et capitulum spectantium infra predictum terminum faciet. In aliis autem actionibus utilitatem ecclesie concernentibus liberam habeat faciendi facultatem. Item de obedientia. Quod dominus decanus iam pro tempore hinricus belitz videlicet quoad vixerit habeat obedientiam maiorem, cui et minor coheret, a capitulo sibi commissas, Ita tamen quod ex eis distributiones solitas temporibus consuetis absque contradictione faciat atque anno finito in termino videlicet Purificationis sancte Marie rationem capitulo reddat et quod superfuerit restantiarum reddat capitulo pro fabrica, sibi tamen inde vltra solum emolumentum octo marcis pro decentia status et oneribus incumbentibus seruandis, si saltem tantum ex perceptis maioris obedientie exereuerit. Et si casu minus aut nichil superfuerit, dominus decanus pro illa vice habeat patientiam: ad hoc ipsum cellerarii et alii officiales scilicet ad reddendam rationem decano et capitulo singulis annis vt consueuerant post finem anni, id est festo pasce proximo sequenti sint astricti ac sine contradictione reddant, de preteritis tamen annorum rationibus sint absoluti. In Quatuor principalibus festiuitatibus, Natiuitatis cristi, Pasce, Pentecostes et Af-

sumptionis Marie et patronorum Nicolai et Bartholomei insuper et dedicationis ecclesie et in memoriis principum, Si canonici numero resident octo, debent semper Juniores duo canonici ministrare decano. Quod si abiles ad hoc non fuerint aut infirmi, alios duos canonicos prece vel pretio in vices suas ordinare debent. Item in aliis festis decani vel si numero octo canonici non resident, tunc illi duo vicarii deputandi per decanum et Capitulum ministrabunt decano similiter et in festis canonicorum. Item Canonici in personis propriis seu per Canonicos substitutos sua festa inuiolabiliter obseruabunt, prout antiqua habuit obseruantia. Similiter et ipsi canonici secundum ordinem consuetum in propriis personis ante angelum stabunt et in solitis festis tantum ut moris est in choro regant. Nolumus tamen in omnibus supradictis officiis demptis suis festis prepositum et decanum obligari. Item Quod decanus capitulum congregare tamquam prelatus habeat, Quod etiam ad requisitionem dominorum non recuset, Interesse etiam debeat actionibus capitularibus atque pro vtilitate ecclesie, prout sibi videbitur consulere. Si autem inuitatus ut Capitulum congreget impeditus, committat seniori qui congreget, Quod etiam senior recusante decano facere habeat. Item Statutum de capitulis generalibus seruandis in posterum in suo tenore inuiolabiliter obseruetur. Item Decanus terminarios ad officium in ecclesiis non admittat, nisi vicarii residentes officaturas suscipere recusauerint. Item Quod terminarii sermones sibi deputatos obseruent, quod si non fecerint repellantur, nisi aduersa corporis valitudine impedirentur: et si eos abire contingeret alios in locum suum subordinent. Item Claves ad priuilegia, pecunias, libros statutorum, Sigillum et cetera decanus et senior vel cui capitulum commiserit quisque vnam habeat, ita quod decanus sine deputato a capitulo et deputatus a capitulo sine decano aperiendi receptacula non habeat facultatem. Quod si se absentauerit decanus, clauem talem apud vnum canonicorum, cui voluerit, et deputatus per capitulum capitulo relinquat. Hujus autem concordie impetrabitur a sede apostolica confirmatio communibus ecclesie expensis, qua obtenta dominus decanus atque domini de capitulo litem in curia Romana per procuratores suos ad hoc constitutos sine omni contradictione extinguant. Et si qua confederatio vel conscriptio per dominos de Capitulo contra decanum facta esset, per concordiam hanc presentem cassamus et irritam decernimus. Lectum, latum et in scriptis promulgatum fuit predictum arbitrium presentibus partibus predictis, que seu qui statim et in continenti illud emolgarunt et approbarunt, Ac litibus et causis predictis in Romana curia coram quocumque Iudice uel auditore seu Iudicibus et auditoribus pendentibus, sponte et libere renuntiauerunt et quilibet eorum renuntiauit expresse. Et nihilominus in euentum, quo reperiatur aliquis defectus in mandato procurationis dominorum Canonicorum absentium siue Capituli dicte ecclesie exhibito per dictum dominum Simonem Syndicum et procuratorem promiserunt idem dominus Simon Necnon domini Hermannus Roxe et Johannes Buckholte Canonici predicti solemniter stipulatione interueniente, Se facturos et curaturos, quod dicti domini Canonici et Capitulum absentes laudum et arbitrium huiusmodi emolgent, ratificent et approbent pari modo sub pena premissa in hoc compromisso contenta. In Cujus rei testimonium presentes nostras litteras exinde fieri et vtriusque nostrum Marchionis scilicet et Theoderici Episcopi iussimus et fecimus appensione communiri. Datum et actum Coln cis Sprewam, Brandenburgensis diocesis, In edibus nostri Marchionis, Sub anno a natiuitate domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, Indictione quinta-decima, die vero Jouis, decima nona mensis octobris, Pontificatus Sanctissimi In Christo patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape sexti Anno sexto, presentibus ibidem Egregiis et Magnificis viris dominis Doctore Johanne Stocker, Bertram de Bredow, Ertmano Imdorff Capellano lubucensi, Johanne prunner, Secretario principis, et aliis pluribus fide dignis testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.